

Yabancı Dille Eğitim Sorunu

Cengiz TOSUN

centos@jlls.org

Özet

Makale; dil, ana dili, yabancı dil, eğitim, yabancı dille eğitim ve yabancı dil eğitimi gibi önemli terimlerin açıklanması ile başlamaktadır. Daha sonra, yabancı dil eğitiminin Osmanlı'dan günümüze kadar olan gidişatı üzerinde durulmuştur. Türkiye'de yabancı dil öğretimindeki amaçlar ele alınmış, yabancı dil öğretiminde ne denli başarılı olunduğu irdelenmiştir. Bunun yanında, yabancı dil eğitiminden zaman içerisinde yabancı dille eğitime geçildiği, bu durumun ise zararlı olduğu belirtilmiştir. En sonda ise yabancı dil eğitiminin nasıl olması gerektiği konusunda önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Dil, ana dili, yabancı dil, eğitim, yabancı dille eğitim, yabancı dil eğitimi

Abstract

The article starts with the explanation of terms like language, mother language, foreign language, education, education in foreign language and foreign language education. Later on, foreign language teaching is focused on from Ottoman times to present. The aims in foreign language teaching in Turkey are handled, and it is discussed whether success has been reached or not in foreign language education. Besides, it has been stated that in time there has been a shift from foreign language education to education in foreign language, and this has been very harmful. In the end, it has been given place how foreign language education should be in Turkey.

Key Words: Language, mother language, foreign language, education in foreign language, foreign language education

Bu tamlamanın sözcükleri üzerinde tek tek durursak sırasıyla karşımıza dört kavram çıkmaktadır.

İlki “*yabancı*” : Yabancı nedir?

yaban (Far:) *beyaban* : insan yaşamayan ıssız yer.

yabancı : 1. başka bir milletten olan (kimse, şey)

2. aileden, çevreden olmayan / özge

3. tanınmayan, bilinmeyen

dil (I) : 1. ağız içindeki tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan organ.

II. 1. insanların düşündüklerini, duyduklarını bildirmek için sözcük veya

İşaretlerle yaptıkları anlaşma.

2. (mec.) düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı
çiçek dili, müzik dili, burçların dili v.b.

3. Belli durumlara, mesleklere, konulara özgü dil: (Hukuk dili, Tıp dili v.b.)

Dil, genel olarak insanlararası iletişimin doğrudan aracıdır. Kullandığı araç, gereç, insanın istek, duygu ve düşünceleriyle yaşam biçiminin zenginliklerini yansıtan sözcükler ve dil kalıplarıdır. Yabancı dilin ne olmadığını anlamak için ana dilinin ne olduğunu, işlevini, değerini iyi anlamak gerekir.

“*Ana dili*; ananın dili, annenin konuştuğu dil, annenin anlaştığı, anladığı dil. Görüleceği gibi burada, annenin çocukla olan doğrudan ilişkisi, annenin konuştuğu dile dayandırılmaktadır. Niye baba dili değil ya da “ata dili” değil de yalnızca “ana dili” gibi sorular da akla gelebilir. Çocuğun doğumundan okul evresine dek sürekli olarak onunla konuşan, ana dilini, ata kültürünü belleten, ninniler söyleyip pırpırlayan, sevgi ile bağrına basan anne en önemli şeyi, çocuğun yaşamı boyunca kullanacağı dili de ona vermektedir. İşte bu nedenle çocuğun ilk öğrendiği dil, anadilidir. Sonradan öğreneceği her şey onun üzerine kurulacak ve onun yardımıyla biçimlenip algılanacak, gelişecektir.

Yabancı dile gelince: 1. Ana dilinin dışında olan dillerden her biri

2. Ana dilinin dışında öğrenilen uzmanlık dili.

Birinci tanımı açılırsak, ana dilinin dışında kalan tüm başka diller yabancı dildir. Onlar yalnızca bizim ülkemizin dışında kalan uzak diyarlarda yaşayan ulusların dilleri olduğundan değil şu özellikleri nedeniyle yabancı dillerdir.

1. ***Dil olarak hangi dil ailesinden olduğu,***
2. ***Dilbilimsel özellikleri:*** Bu özellikler genel ve özel nitelikte olup her dilde bulunurlar. Özellikle her dilin kendine özgü belirginlikleri onu ötekilerden ayırır.

Dilbilim açısından diller genellikle şu dallar altında incelenirler:

- a) ***sesbilim,*** b) ***biçimbilgisi,*** c) ***dizimbilgisi*** d) ***anlambilim,*** e) ***sözcükbilim***

Diller dil ailesi saptamasından sonra o dillerin sözcüklerinin yapım ve çekim özelliklerine göre de

1. ***Tek heceli / ayrışkan***
2. ***Eklemeli / Kaynaşık / bitişken / bağlantılı***
3. ***Çekimli / bükümlü ya da bükümlü*** öbeklerden birine girerler.

Anadilimiz olan Türkçe Altay dilleri ailesine aittir ve eklemeli / bitişken diller kümesinde yer alır. Bu demektir ki öteki dillerle karşılaştırıldığında Türkçe, aile ve küme'sinin dışında kalan bütün dillerden yukarıda saydığım 5 dilbilim dalında gösterdiği belirgin özellikler ve aykırılıklar nedeniyle kendine özgü bir dildir. Bunlara ilişkin ayrıntıları, hangi konumlarda görüldüklerini hemen açıklıyorum: Dilimizin ünlü, ünsüz diye adlandırılıp simgelenen seslerinin çıkakları ve ***sayıları***, bir araya gelirken hangilerinin sözcük sonunda ve başında kullanılmayacakları ***sesletim açısından;***

Sözcüklerinin yapı olarak, ***yapım ve çekim ekleri***yle türetilmeleri, ***birleşik sözcükler*** olarak ta biçimlenip kullanılmaları, ***birlikteliklerinin*** nasıl olacağı, ad ve eylem olan sözcüklerden yenilerini türetirken ada ve eyleme getirilen ***soneklerin*** ayrı ayrı olmaları, bir sözcükten seçeneklerle türetilen yeni sözcüklerin getirilen eklerle değişik ***sözcük türlerine*** dönüştürülebilmeleri; ***oldurganlık, ettirgenlik*** gibi çatı ekleriyle ***zaman, olumsuzluk, yeterlik, yetersizlik, soru, istek, koşul, çoğul, durum*** gibi yapım ve çekim eklerinin belirli sıralarla köke eklenmesi ***biçimbilgisi açısından;***

Sözcüklerin genel olarak hangi işlevsel sırayla dizilecekleri, cümle kalıpları yan cümlecikler ve işlevleri, öznenin cümle başında olacağı ya da açıkça burada yer almıyorsa sondaki eylemde bir sonekle gösterileceği, baştaki özneyi, varsa bir nesnenin izlemesi ve eylemin cümle sonunda bulunması; devrik cümle / tümce dediğimiz yukarıdaki **dizim sırasından** belirli kurallara göre sapmalara izin vermesi söz dizimi ya da **dizimbilgisi yönünden**;

Sözcüklerin **anlam alanlarının** genişlemesi, daralması, **anlambilgisi bakımından**;

Sözcüklerin, anlam ve kullanımlarının araştırılıp bulunması, bunların dilbilgisi ve sözcük türlerine göre bölüklere ayrılması, **sözcük birliktelikleri, deyimler, eşanlam, eşses, eşadlı** olma durumları, sözcüğün **eski**, bir bakıma kullanımdan düşmüş ya da **yeni türetilmiş** olduğu, bunların **kökenleri**, alıntı kaynakları, varsa zaman içinde geçirdiği değişiklikler **sözcükbilim** açısından ve **anadilimiz** tüm bu yönlerden öteki dillerle karşılaştırıldığında bu denli büyük farklılıklar göstermektedir.

“**Çapraz Kültürlerin Dilbilimi**” ya da “**Kültürlerarası Dilbilim**” adlı kitabın (1957) yazarı Amerikalı dilbilimci **Robert Lado**, ikinci bir dilin öğrenilmesi konusunda diyor ki “Anadilini öğrenmeye çalışan bir çocuk bir yandan bu dille iletişim sağlamaya yönelik belirgin özelliklere dikkat ederken, öte yandan da aynı biçimde ortaya çıkmayan öteki tüm ayrıntıları göz ardı etmeyi öğrenir. Onun kendi ana dilinin öne çıkan iletişim kodlarını oluşturmayan başka yönler ilgi duymasını önleyen bir dizi “**kör nokta**” geliştirmiştir. İşte bu nedenle ikinci bir dili öğrenmek ilk dili (ana dilini) öğrenmekten çok daha ayrı bir çalışmayı gerektirir. Temel sorunlar yalnızca öğrenilen yeni dilin kendine özgü belli başlı güçlüklerinden değil, özünde ilk dildeki alışkanlıkların neden olduğu özel bir “**ket vurum**”dan kaynaklanmaktadır.”

Buraya kadar, Anadilimiz Türkçe ile yabancı bir dili genel olarak **dilbilimsel yönlerden** karşılaştırmak suretiyle ikisinin arasındaki ayrışan alanları göz önüne sermeğe çalıştım. Çünkü her dilin kendi kültürü, kendine özgü bir felsefesi ve **düşünme biçimi** vardır. Ana diliyle amaç dilin ayrışan ve örtüşen noktaları büyük önem taşır. O dili öğrenmede, **örtüşen**lerin sayısı çoksa oldukça kolaylık, eğer **ayrışan**lar daha çoksa o denli zorluklarla karşılaşılır. Bu konuya ileride yeniden değineceğim.

Eğitime gelince, tanımı hem kolay, hem de zordur. Toplumsal davranış, kişilerarası iletişim, değerlere saygı, kültürlülük, çalışma disiplini, aşırı duyguları kontrol altına alma

gibi konularda kişileri eleştirirken hemen ***eğitim***'den söz ederiz. Burada eğitim bir mihenk taşıdır. Prof. Ertürk'e göre, ***eğitim bireye istendik davranışlar kazandıran bir süreçtir.***

Türk vatandaşları, 6 yaşından başlayarak Türk okullarında eğitim görürler. Yani birey konuşma, okuma, yazma, insanlara ve birbirlerine karşı ***saygı ve sevgiyi, yaşama bilgisini, toplum düzenini, matematiği, gelenek ve göreneklerle ulusal, kültürel, ahlaki, estetik ve toplumsal değerler ve değer yargularını_kendi tarihini, coğrafyasını, müziğini*** hep bu süreçte öğrenip bütün bunları ana dilinde, ***ana dilinin kavramları içerisinde***, ana dilinin felsefesi ve bakış açısıyla algılar. Yaşantısındaki her olayda bunların ***etkisi, çağrışımı, alışkanlığı, kolaylığı ve yönlendirmesi*** vardır. Bireyin kişiliğinin gelişmesine yön veren onun ***ana dili*** ve ***kültürüdür.*** Kalıtımsal olarak getirdiği ***genlerin*** yanısıra, ait olduğu ***toplumun dili, kültürü*** ve yukarda saydığım ***öteki öğeler***, onun dünyayı anlayıp algılamasında, yaşam biçiminin seçimi, kararları, düşünceleri ve çalışma alanındaki başarı ya da başarısızlığında rol oynar.

İşte böylesine bir bütün, bitmez bir kaynak, bireyin tüm bilişsel, duyuşsal ve işlevsel beceri dünyasını biçimliyor, besliyor, eğitilmesini sağlıyor ve onu toplumda vazgeçilmez ve değerli kılıyor: ***Ana dili ve ayrılmaz bir parçası olduğu kültür.*** Dillerin anlam içerikleriyle parçası oldukları kültürlerin içerikleri arasında tam bir ***örtüşme*** ya da ***özdeşlik*** vardır. Dil kültürünün aynası onun simgelerle yansıtılmasıdır.

Eğitim, dilimizi kullanarak kazandığımız bilginin yaşamda uygulanması, toplumca fark edilmesi, bireyin anlayış, davranış ve düşüncelerindeki olgunluk ve gelişme biçiminde görülür. Bu ***bilgi, görgü, gelenek ve kültür kalıpları*** aileden başlayarak ***örgün eğitimin*** her aşamasında öğretilir. ***Ninni, türkü, şarkı, masal, mani, destan, şiir, öykü, roman, fıkra, tüm fen ve sosyal dersler, bilim kitapları, makaleler, oyunlar, konferans, dinleti, duygu ve düşüncelerimiz, sevinç, keder, öfke, kırgınlık, mutluluk, yorgunluk, üzüntü ağıt ifadeleri ve hatta küfürlerimiz*** bile bu ***dil ve kültürün*** içinde ***eğitimin malzemeleri*** arasındadır.

“Yabancı Dille Eğitim” denince, yukarda dökümünü çıkarmağa çalıştığım tüm konularda her şeyi o yabancı dille ifade etmek, o dilin ***dilbilimsel yapı ve özellikleriyle*** tüm gramer kurallarını iyice bilmek, o dilin yapısı, olanakları ve felsefesine göre dünyayı ***algılamaya, anlamaya, tanımaya ve dile getirmeğe*** çalışmak anlaşılmalıdır.

Konuşmamızın başında, yabancı dille ana dilini karşılaştırıp dil ailesinden başlayarak dilbilimsel alanlarda görülebilecek tüm farklılık ve bu nedenle ortaya

çıkabilecek güçlükleri genel çizgileriyle dile getirmiştım. İşte tüm bu nedenlerle ana diliniz, kültürünüz ve o ana kadar aldığınız eğitimin özümsemesiyle ortaya çıkan kişiliğiniz, tutum ve davranışlarınız, olaylara ve dünyaya bakış açınız, size dayatılan bu yabancı dile karşı isyan edecek, onunla sürekli çatışacaktır.

Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarında, Batıyı bilim, eğitim ve uygarlık yönünden temsil eden Fransa ile yakın ilişkiler kurulmuş, oradan uzmanlar getirilmiş çeşitli alanlarda yeni düzenlemelere gidilerek Fransız sistem ve görüşü benimsenmişti. Dolayısıyla hem Türkiye hem Avrupa için ***Lingua Franca*** denilen ortak anlaşma dili ***Fransızca***'ydı. Bu nedenle Fransızca öncelikle Galatasaray Lisesinde öğretim dili, giderek devletin orta öğretiminde zorunlu olarak öğretilen yabancı dil oldu. 1920' li yıllardan itibaren sesini duyurmaya başlayan Almanya Fransa'ya karşı Avrupa'da yeni bir güç olarak kendini göstermeğe başladı. Yayılmacı siyaseti gereği yeni ittifaklara girdi. Sosyal, ekonomik ve askeri bir güç olarak Fransa'yı solladı. Dolayısıyla o dönemde hem Avrupa hem de Türkiye için ***Lingua Franca*** bu kez Almanca oldu. Galatasaray Lisesinin öğretim dili olan Fransızca'ya karşın İstanbul Lisesi Almanca'yı öğretim dili olarak kabul etti. Orta öğretimde bir süre Fransızca ile Almanca başa baş yarıştılar.

Türkiye'de uzun bir süre yabancı dil politikasını yönlendiren Avrupa ve dünya konjunktörü olmuştur. II. Dünya Savaşından sonra ise ***ABD***'nin süper bir devlet olarak ortaya çıkması ve söz sahibi olması bütün Dünyada İngilizce'nin ***Lingua Franca*** olarak tanınmasını sağlamıştır. Özellikle 1952'de Türkiye'nin ***NATO***'ya girişiyle İngilizce'nin Türkiye'de yabancı dil olarak öğretilmesi yaygınlaşmış, giderek büyük şehirlerde kolej adıyla öğretim dili İngilizce olan okullar açılmıştır. Anadolu Lisesi adıyla açılan orta öğretim okulları da aynı doğrultuda öğretim veren kurumlardandı.

Belçika, Danimarka, Hollanda, İtalya, İspanya, Fransa gibi ***Avrupa Birliği***'ne resmen üye olan ülkelerde zorunlu yabancı dil öğrenme yaşı 10 veya 11'dir. Bu yaş sınırı söz konusu ülkeler için normal olup herhangi bir güçlük yaratmamaktadır. Nedenlerine gelince,

- a) Bu çocuklar tüm yaşamları boyunca doğrudan ya da medya yoluyla söz konusu ülkelerin dilleriyle içicidirler.

- b) Sözkonusu ülkelerin dilleri *Hint-Avrupa dil ailesine* ait olup kardeş diller sayılmaktadır. Bu yüzden, benzerlikleri sayesinde öğrenenlere büyük kolaylık ve imkan sağlar.
- c) Bu dilleri konuşanların *ortak din ve kültürü Hıristiyanlık* olduğundan dilden dile yapılan aktarım, kavram, terim ve çevirilerde önemli dil yanlışları ortaya çıkmaz ve sorun olarak görülmez.
- d) Avrupa kıtasını gezerken vize ve pasaport gerekmemesi de ayrı bir avantajdır.
- e) Oralarda kişi başına düşen milli gelir Türkiye'ninkiyle karşılaştırılmaz.
- f) Yabancı dil öğrenme konusunda kendiliğinden oluşan ilgi ve hevesin yanısıra doğal ve etkin bir dil öğrenme ortamı vardır. O ülkelerde, sözkonusu dillerden birini öğrenmek isteyen bir kimse için yaratılan ya da zaten var olan imkan ve kolaylık Türkiye'de yaşayan birine göre en az %70 daha Avrupalının lehinedir.

Dünya ülkeleri arasında ekonomik ve teknolojik yönden ön sıralarda yer alan *Japonya*'da ilköğretim yıllarında yabancı dil dersleri okutulmaz. Orta öğretimde ise seçmeli derslerden biri olarak *İngilizce* de vardır.

Bilim, sanat ve teknolojide evrenselliğe ulaşılmaya çalışıldığından ulusal diller yerine yine *evrensel bir dil* gereksinimi ortaya çıkmıştır. *Yenilikleri izleyip aktarabilme, çağın bilincine vararak uluslararası ilişkileri geliştirme, karşılıklı bilgi ve teknoloji alışverişini sağlama, kültür etkinlikleri yoluyla iletişim kurma, dünya barışına katkıda bulunarak birlikte yaşama ve dünya olanaklarından eşit koşullarda yararlanabilme* gibi konularda ayrı ayrı her bir ulusun dilini öğrenmek yerine bir tek dille işin üstesinden gelmek dünya insanları için özlenen bir *düşlem* ve *istem* olmuştur.

İşte bugün *İngilizce* bir "*Lingua Franca*"dır ve evrensel bir özellik taşımaktadır.

Kardeşler arası rekabette, geçmişte *Pazar* ve *prestij* bakımından önemli bir pay kaptan ve aynı zamanda sömürge ülkeleri olan *Fransa, İspanya, İtalya, Almanya, Portekiz, Hollanda* gibi ülkelerin dillerinden daha öne çıkarak evrensel bir nitelik kazanan *İngilizce*'nin bu durumu öteki kardeşlerin hiç de hoşuna gitmemiş ve onları bir hayli endişelendirmiştir.

Görülen odur ki Avrupa Konseyi'nin 2001 yılını "*Avrupa Diller Yılı*" olarak ilan etmesindeki niyet bir bakıma en azından bizim konumumuzdaki ülkelerde önceden sahip oldukları *Pazar, prestij* ve *kültürel etkilerini* kaybetmek korkusundan

kaynaklanmaktadır. Zaten okullarımızda *İngilizce*'ye olan talebin fazlalığı yanında *Fransızca* ve *Almanca* sınıflarına yeterince öğrenci bulunamaması, dolayısıyla bu sınıfların kapatılmasıyla *Fransızca ve Almanca* öğretmenlerinin giderek işsiz kalmaları da bu görüşümüzü doğrulamaktadır.

Türkiye'de okullarda okuttuğumuz belli başlı Avrupa dillerinin kısa bir geçmişini vererek Avrupalıların bu dilleri yabancı dil olarak neden kolay öğrendiklerini de gözler önüne serdikten sonra, ekonomik ve teknolojik olarak kalkınmış ve ilerlemiş dünyanın sayılı ülkelerinden biri olan Japonya'da İngilizce'nin durumu nedir onu gördük.

Çocuklarımız orta ve lisede toplam 6 yıl yabancı dil dersi görürler. Üniversitelerde de bu çalışma devam ettirilir. Sarfedilen bunca çaba, emek, para ve zamana karşın gene de bu konuda başarılı olamadık ve olamıyoruz.

Bu noktaya kadar ana dili ve kültürümüzün, bizim yabancı dil öğrenme özürülülüğümüzdeki rolünü dil özellikleri yönünden yeterince incelediğimizi biliyorum.

Ana diliyle yabancı dile bir de *araç, amaç, toplumsal işlev, ortam ve genel içerik* olarak bakarsak şu gerçeklerle yüz yüze geliriz.

1. Anadili ortak iletişim amaçlıdır. Herkes aynı dili konuşarak anlaşır.
1. Yabancı dil özel iletişim amaçlıdır. Anlaşmak için herkes bu dili kullanmaz.
2. Anadili ulus ve yurttaş olmak için zorunludur.
2. Yabancı dil ise zorunlu değildir. Ancak bazı özel koşullarda zorunluluk söz konusudur. Öğretim dili yabancı bir dil olan okulda öğrenci olmak gibi.
3. Anadili her türlü ortam ve durumda geçerlidir.
3. Yabancı dil ancak belirli ortamlarda geçerlilik kazanır. Yabancı kişi ve kuruluşlarla iletişim sağlamada olduğu gibi.
4. Anadilinin öğretim ortamı hazır ve doğaldır.
4. Yabancı dilin öğretim ortamı ise genellikle yapaydır.
5. Anadili doğuşla başlar, doğal gelişir, kesintisiz sürer.
5. Yabancı dil ise anadilinin kazanılmasından çok sonraları, belirli yaşlarda başlar; yapay gelişir, kesintili sürdürülür.
6. Anadili alışkanlık oluşturur; doğal organlarımızdan elimizi ayağımızı nasıl kullanıyorsak dili de özel bilinçlilik durumuna girmeden kullanırız.

6. Yabancı dil ise öğrenim boyunca anadilinin alışkanlıkları, farklı kültür, yapı, ses ve sözdizimi özelliklerinden kaynaklanan sürekli güçlüklerin yer aldığı, sistemi ve ailesi ayrı bir dildir, sürekli bilinçlilik gerektirir.
7. Anadilimiz Türk kültürü, ulusal ve manevi değerlerimizle içiçedir.
7. Yabancı dil ise yabancı kültürü ve onun bizimkiyle çatışan değerlerini yansıtır.

Bütün bu güçlüklerle karşın niye hala bir yabancı dil öğrenmek için yırtınır dururuz? Şöyle aklımıza gelenleri bir sıralayalım:

1. Eğitimli pek çok ana baba, kendileri biliyorlarsa doğal olarak, bilmiyorlarsa kendilerinin eksikliği sayarak çocuklarının mutlaka bir yabancı dil öğrenmesini istediği, bu yönde baskı yaptığı,
2. Yabancı dil bilmenin bir üstünlük olarak görüldüğü ve bunun avantajlarının özenildiği bir toplumda yaşadığımız,
3. İş bulmada tercih nedeni olduğu,
4. Okullarda zorunlu ders olarak okutulduğu ve sınıf geçme zorunluluğu bulunduğu,
5. Burs alarak ya da almadan yurt dışında okumak ve iş bulmak,
6. Master, doktora yapmak, ya da yurt dışında çalışmak,
7. Belirli sınavları aşip hedefe ulaşmak,
8. Bilim ve teknolojiye doğrudan erişmek,
9. Boş zamanı değerlendirmek,
10. Yabancı kültürü ve o kültürün insanlarını daha iyi tanımak,
11. Turistik bölgelerde ve kurumlarda çalışmak,
12. Sanat, edebiyat ve başka alanlarda ilgi duyduğumuz kişi ve konularda ilk elden bilgi alışverişinde bulunmak,
13. Küreselleşen dünyamızda bir aydın olarak olayları, yenilik ve gelişmeleri yakından izleyip sosyal, ekonomik, bilimsel ve teknolojik yönlerden çağa ayak uydurmak,
14. Dışişleri Bakanlığı, dış ticaret, ithalat, ihracat, kültür ataşelikleri, göçmen işleri, tercüme büroları gibi yerlerde çalışmak,

15. Günümüzde, A.B’ye girme niyet ve çabalarımızın olumlu sonuçlanacağını düşünerek bununla ilgili uyum çalışmalarında yabancı dil bilmenin kendilerine yeni kapılar açacağı olasılığı,
16. Zevk aldığımız,
17. En önemlisi, İngilizce’nin *evrensel* bir dil ve dünyanın her yerinde genellikle kullanılıyor ve *geçerli* olduğu; yabancı dil deyince akla ilk *İngilizce* geldiği için bir yabancı dili özellikle de İngilizce’yi öğrenmeye çalışıyoruz.

Tüm bu açıklamalarımızın ışığında, yabancı dille eğitimin niçin sorun olduğu konusuna bir kez daha bilinçli olarak bakarsanız aşağıda sözünü edeceğim gerçekleri gözlemleyebilirsiniz.

Şimdi Bakanlıkça adı ve niteliği değiştirilen, bizim eskiden kolej diye bildiğimiz ortaöğretimdeki İngilizce ağırlıklı orta ve lisenin birlikte olduğu okullarda özellikle fen dersleri İngilizce olarak okutuluyordu. Öğrenciler, terimlerin Türkçe karşılıklarını bilmedikleri için özel dersanelerde bunları bir kez de Türkçe olarak öğrenmek zorunda kaldılar. Çünkü Üniversiteye giriş sınavlarında fen dersleriyle ilgili sorularda kullanılan terimler Türkçe idi.

Bundan vazgeçilmesinin nedenleri arasında, ana-babaların süren şikayetlerinden başka, yabancı dili iyi bir biçimde kullanarak bunları öğretebilecek nitelikli öğretmenlerin bulunamaması, çoğunun yurt dışından büyük paralar harcanarak getirilmeleri; bir çözüm olarak, Türk öğretmenlerin oralara gönderilerek bu konularda eğitilmeleri; gidip gelenlerin ise gene de istedik düzeylerde verimli olamamaları gibi durumlar vardır.

Üniversitelere gelince, asıl sorun burada başlamaktadır. Altı yıl zorunlu ders olarak okudukları yabancı dil bilgisiyle, yabancı dille eğitim yapan üniversitelere gelen öğrencilerin, bölümde okuyabilmek için baraj olan “*yeterlilik*” sınavında başarılı sayılmaları “100” puan üzerinden en az “60” puan almalarına bağlıdır.

Ne yazık ki söz konusu başarının durumu %35-40 oranları arasındadır. Geriye kalan %60-65 öğrenci ise hazırlık sınıflarına devam ederek en az ve genellikle bir yıl, burada kendini yetiştirmek durumundadır. Yabancı dil ağırlıklı özel liselerden gelen öğrencilerde, haliyle bu başarı oranı daha yüksek olabilmektedir.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bir yıl, hazırlık için yeterli gelmemektedir. Bunun iki yıla yayılmasının, öğrenmenin kalıcı, yeterli ve nitelikli olması açısından yararı vardır. Ancak, üniversitenin öngörülen 4 yıllık normal öğretim süresinin, amaç ne olursa olsun, 2 yıl daha uzaması ya da uzatılması ne öğrenci, ne veli, ne de üniversite yetkilileri ve mütevelli heyetlerince kabul görmektedir. Bu nedenle hala sürdürülen bir yıllık uygulama ancak işin %50'sini çözümleyebiliyor. Bu durumda başarılı sayılarak bölümlere gönderilen öğrenciler, İngilizce anlatılan dersleri anlamadıkları gibi doğru dürüst soru sormuyor, bir konuyu tartışmıyor, doğru bir biçimde not tutamıyor, sınavlarda soruları anlayamıyor, anlasa bile İngilizce bilgisi onu yanıtlamağa yeterli gelmiyor ve sonuçta başarısızlık kaçınılmaz oluyor.

Bazı üniversiteler bu yabancı dil öğrenme olayını öngörülen üniversite okuma süresi içine yayıyor ve oralarda dersler Türkçe işlendiği için yabancı dil sorun olmuyor. Ancak öğrenci orada yabancı dili, araştırmalarında başvuru kitaplarından yararlanabilmek ve belirli düzeyde çeviri yapabilmek için kullanacaktır ve 2 ya da 4 yıl içinde mezuniyeti için bu yabancı dilde başarılı olmak durumundadır.

Derslerin zorunlu olarak İngilizce yapıldığı, yabancı dil barajını aşarak gelen öğrencilerin bulunduğu üniversitelerde yapılan eğitim ise,

1. Amacına ulaşmamaktadır. Çünkü ne yabancı dil ne de verilmek istenen bilgi tam olarak öğrenilememektedir.
2. Yabancı dille yapılmak istenen meslek eğitimi, ana diliyle yapılan eğitimi ve öğretiminin niteliğinde değildir ve başarılı olamaz.
3. Derslerde birkaç kişinin tuttuğu notlar yanlışlarla dolu olarak elden ele dolaşmakta ve sınavlarda çoğunluk soruları bile tam anlamadan ezberledikleri bu notları rasgele cevap olarak yazmaktadırlar.
4. Derslerde ve sınavlarda, öğrencinin anlayamadığını, boş boş baktığını gören ders sorumluları, hem yabancı dilden, hem de gerekli bilgiden ödün verdiklerinden eğitimin kalitesi giderek düşmektedir.
5. Öğrenciden gelen baskı ve gördüğü başarısızlık üzerine ders sorumlusu, Türk ise, dersleri Türkçe vermektedir.
6. Üniversiteye girmeden önce 6 yıl boyunca okuduğu zorunlu İngilizce derslerini angarya sayan, benimsemeyen, doğru dürüst öğrenmeden gelen

bu öğrenciler, gene kendilerine dayatılan bu zorunlu yabancı dil dersleri karşısında daha baştan yenilgiyi kabul edip başaramayacaklarını düşünerek hiçbir çaba göstermemektedirler.

7. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki yüksek ÖSS puanı ile öğrenci alan üniversitelerde yukarıda belirttiğimiz olumsuz durum, orantılı olarak daha az, çok düşük ÖSS puanı ile öğrencilerini alan üniversitelerde ise daha çok gözlemlenmiştir. Öyleyse yabancı dildeki bu başarısızlığı etkileyen en önemli ölçüt, düşük ÖSS puanlarıyla öğrenci alınmasıdır.
8. Ayakta kalabilmeleri için belirli öğrenci sayısına ulaşmak zorunda olup verdiği eğitime karşılık öğrenciden para alan bazı vakıf üniversitelerinde, hazırlık sınıfında başarısız duruma düşen öğrenciler için, 1 yıl daha verilen okuma hakkı sonunda, öngörülen yeterlilik düzeyinden ödün verilebilmektedir.
9. Hem bölümlerde, hem de hazırlık sınıflarında dersleri vermesi gereken öğretim elemanlarının sayı ve yabancı dil yeterlilikleri istenen düzeylerde olamadığından verilen eğitim yeterince başarılı olamamaktadır.
10. Elbette ki bütün üniversitelerde durum aynı değildir. Bir Boğaziçi üniversitesinin durumunu taşra ve vakıf üniversiteleriyle karşılaştıramazsınız. Çünkü onların standartları, sağlanan olanaklar, üniversiteye kabul için öngörülen ÖSS puanı ve öğretim elemanlarında aranan liyakat ve kendini kanıtlama olabildiğince yüksek düzeylerde tutulmağa çalışılmaktadır.

Bilinen bir başka gerçek de şudur ki dünyanın hiçbir bağımsız ülkesinde, sömürge ülkelerini dışta tutarak söylüyorum, eğitim ve öğretimin bir başka ulusun diliyle yapıldığı görülmemiştir. Eğitimin başında “milli” sözcüğü bulunan ülkemizde yabancı dille eğitim-öğretim yapan okulların açılmasına izin verilmekle önce bu ilke’ye ve de Türkiye’ye büyük zarar verildiğini düşünüyorum. Zaten var olan beyin göçüne kendi bütçemiz ve elimizle destek verirken yarı cahil kişilere diploma veriyoruz. Bu durumda Türkiye’nin geleceği pek de parlak gözüküyor.

Burada bir konuya açıklık getirelim. “*yabancı dil öğretimi*” ile *yabancı dille eğitimin*” ayrı şeyler olduğunu bilmek, bunları birbirine karıştırmamak gerekir. Biz yabancı

dille eğitime karşı çıkarken bilinçli bir yabancı dil öğrenmeye de sıcak bakıyoruz. Devletlerin, hükümetlerin birbiriyle olan siyasi, ticari, ekonomik ve askeri ilişkilerinde her zaman için iyi yabancı dil bilen eğitilmiş insanlara gereksinim olmuştur. Elbetteki bunların yetiştirilmesi gerekir. Benim burada karşı çıktığım nokta, son zamanlarda sayıları hızla artan vakıf üniversitelerinde eğitimin İngilizce yapılmasının bir ayrıcalık ve üstünlük olarak gösterilip kamu oyunun yanıltılmasıdır çünkü sonuçları ve yol açacağı durumlar açık seçik bu konuşmamda belirtilmiştir.

Son olarak akla gelebilecek “öyleyse yabancı dil kime nasıl öğretilmeli?” sorusuna gelince burada, buna da bazı yanıtlarım olacaktır.

Yabancı Dili Kime Nasıl Öğretmeliyiz.

- 1- Yabancı dil özellikle, gerçekten onu öğrenmek isteyenlere öğretilmeli, hiçbir zaman onu istemeyene öğretmeğe kalkışılmamalı.
- 2- Okullarda yabancı dil seçmeli ders olarak okutulmalı. Bu dersi alan öğrenciye gerekli imkan, ortam, uygun program ve zaman sağlanmalı.
- 3- Eğer, “yabancı dil okullarda kesinlikle zorunlu olmak durumunda” dır deniyorsa, başlangıçta öğrenciler bir yetenek testinden geçirilmeli ve bu test sonucunda başarısız olan öğrencilere bunun yerine seçmeli başka dersler önerilmeli.
- 4- Ders zorunlu olmaktan çıkarılır ve sınıf geçme sistemi kur geçme sistemine çevrilirse, başarılı öğrencilerin önü tıkanmaz böylelikle belki de 2 yıllık bir programı bir yıl gibi bir zamanda tamamlama imkanları olabilir.
- 5- Öğrencileri özendirmek ve ödüllendirmek amacıyla başarılı öğrencilerden bir ya da birkaç grup, öğretmenleriyle birlikte, belirli bir süre, o dilin konuşulduğu ülkeye gönderilmeli.
- 6- Turizm Bakanlığıyla bir protokol yapılarak, her yıl yaz aylarında belirli bir süre için başarılı öğrenciler turistik yer ya da kurumlara gönderilmeli. Talep çok

olduğu takdirde öğrenciler, yazılı sınavla ya da yabancı dili konuşmalarına bakılarak seçilebilir.

- 7- Üniversitelere gelince, buna benzer çeşitli imkanlar özellikle yabancı dil öğretmen adaylarına onların daha iyi yetişmeleri için sağlanmalı; böylelikle bu adaylar, en azından dilini öğretecekleri ülkeyi ve halkını tanıma, öğrendikleri bu yabancı dili orada konuşarak kendilerini deneme fırsatını bulacaklardır.

Umuyorum ki çoğunuz bu konuşmamda gündeme gelen konularda, ana dilimiz ve yabancı dil ve ilişkilerinde bilinçli ya da bilinçsiz zaman zaman düşündüğünüz sorguladığımız bir takım sorun ve konulara sağduyulu bir yanıt bulmuşunuzdur. Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Hoş ve esen kalın!

Kaynakça

- Ertay, M. (1980). Yüksek Öğretimde Yabancı Dil Eğitimi Sorunları, İzlem, Yabancı Dil Öğretim Dergisi, 4, 31-50
- Köksoy, M. (2000). Yabancı Dilde Eğitim, Ankara, Bilig Yayınları.
- Özden, A & Çağatay, A. (1993). 15 Nisan. Yabancı Dilde Eğitime Yol Göründü, Aktüel, 93, 26-32.
- Sinanođlu, O. (2000). Bye-Bye Türkçe, İstanbul.
- Tosun, C. (2002). Why Can't we Learn a Foreign Language? The 1st International Symposium on Modern Approaches Methods and ELT Problems, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Tosun, C. (2001). Yabancı Diller ve Dilimiz, “Avrupa Diller Yılı”nı kutlama amacıyla Çankırı’da Milli Eğitim Müdürlüğünce düzenlenen toplantıda verilen konferans.

Tosun, C. (2005). Dil Zenginliği, Yozlaşma ve Türkçe Konferans, T.D.K. Ankara